

Sosiaali- ja
terveysministeriö

Uusi asiakastietolaki - vaikutukset sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoille

Anna Sandberg
Erityisasiantuntija
7.2.2024

Sote-tiedonhallintasäädösten kokonaisuudistus: uusi asiakastietojen käsittelyä koskeva laki

- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä 703/2023 voimaan 1.1.2024
 - Yksi yhtenäinen laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä
 - Yhdistetty laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (asiakastietolaki), potilasasiakirja-asetus ja laki sosiaalihuollon asiakirjoista sekä lakeihin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (asiakaslaki) ja potilaan asemasta ja oikeuksista (potilaslaki) sisältyvä asiakastietojen käsittelyä koskeva sääntely
 - Uuteen asiakastietolakiin sisältyvät säännökset kumottu em. muista laeista

Uuden asiakastietolain rakenne

Osa 1. Asiakastietojen käsittely

1. Yleiset säännökset
2. Asiakastietojen käsittelyn periaatteet
3. Asiakastietojen rekisterinpito
4. Asiakasasiakirjojen käsittelyn periaatteet
5. Potilasasiakirjat
6. Sosiaalihuollon asiakasasiakirjat
7. Kirjaaminen monialaisessa yhteistyössä
8. Tiedonsaantioikeus ja tietojen luovuttaminen

Osa 2. Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmät

9. Valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut
10. Tietoturvallisuuden ja tietosuojan omavalvonta
11. Tietojärjestelmien ja hyvinvointisovellusten käyttötarkoitus ja käyttöönotto
12. Tietojärjestelmien ja hyvinvointisovellusten olennaiset vaatimukset
13. Tietojärjestelmien valvonta

Osa 3. Erinäiset säännökset

14. Erinäiset säännökset
15. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Lain tarkoitus ja soveltamisala (1-2 §)

- Lain tarkoituksena on yhdenmukaistaa asiakastietojen käsittelyä sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä sosiaali- ja terveystalvaeluita järjestettäessä ja toteutettaessa.
- Lakia sovelletaan käsiteltäessä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietoja ja asiakkaan itsensä tuottamia hyvinvointitietoja sosiaali- ja terveystalvaeluiden järjestämisen ja toteuttamisen käyttötarkoituksissa ja hyvinvointitietoja henkilön omaa hyvinvointia edistettäessä
- Soveltamisalaa kaikki sote-palvelujen järjestämisen ja toteuttamisen tarkoituksessa tehtävä asiakastietojen käsittely riippumatta siitä, onko kyse sähköisestä, kirjallisesta vai suullisesta käsittelystä

Asiakastietojen salassapito ja vaitiolovelvollisuus (4-6 §)

- Salassa pidettävää asiakastietoa ei saa antaa sivulliselle muutoin kuin suostumuksen tai lainsäädännön perusteella
- Sivullisella tarkoitetaan
 - sosiaalihuollossa muita kuin asianomaisen palveluntarjoajan palveluksessa, lukuun tai sen toimeksiannosta sosiaalihuollon asiakkaan sosiaalipalvelujen järjestämiseen tai toteuttamiseen taikka niihin liittyviin tehtäviin osallistuvia henkilöitä
 - Terveystieteidenhuollossa muita kuin asianomaisen palveluntarjoajan palveluksessa, lukuun tai sen toimeksiannosta terveystieteidenhuollon asiakkaan terveyspalvelujen järjestämiseen tai toteuttamiseen taikka niihin liittyviin tehtäviin osallistuvia henkilöitä
- Palvelunjärjestäjän tai sen lukuun toimivien palveluntuottajien toimintayksiköissä saa käsitellä hoidon tai palvelun toteuttamisen kannalta välttämättömiä potilastietoja tai sosiaalihuollon asiakastietoja salassapitosäännösten estämättä

Sosiaalihuollon potilastietojen käsittely (18 §)

- Sosiaalihuollon palvelun yhteydessä annettavan terveystalvulun potilastietoja käsitellään käyttötarkoituksensa mukaisesti samalla tavoin kuin muitakin potilastietoja
 - Sosiaalihuollon palvelu on toimintaympäristö, jossa terveydenhuollon palvelua toteutetaan
 - Potilastietojen tallentaminen rekisterinpitäjän potilasrekisteriin
 - Samat vaatimukset koskien esim. hoitosuhteen varmistamista, käyttöoikeuksia ym. kuin muutoinkin potilastietojen käsittelyssä
- Sosiaalihuollon potilastietoja luovutetaan toisille palvelunantajille terveydenhuollon järjestämistä ja tuottamista varten samoin kuin muitakin potilastietoja

Asiakasasiakirjojen käsittelyn periaatteiden yhtenäistäminen (4 luku)

- Esim. kirjaamisvelvollisuus, asiakirjoissa käytettävä kieli ja tietorakenteet
- Asiakirjojen tallentaminen Kanta-palveluihin viiveettä sen jälkeen, kun asiakirja on valmistunut
- Asiakasasiakirjojen ja biologisten näytteiden säilytysaikojen päivittäminen
 - Sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen säilytysajat palvelutehtäväkohtaisesti, esim. vammaispalvelun palvelutehtävässä 10 vuotta asian sulkemisesta
- Kirjattavien asiakastietojen sisällöstä säädetään edelleen toimialakohtaisesti (luvut 5 ja 6)
 - Sosiaalihuollon asiakasasiakirjasäätely perustuen lakiin sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista
 - Potilasasiakirjasäätely perustuen potilasasiakirja-asetukseen

Kirjaaminen monialaisessa yhteistyössä (7 luku)

- Sääntely kirjaamiseen monialaisessa yhteistyössä huomioiden
 - sosiaali- ja terveystalvelun toteuttaminen yhdessä samassa toimipisteessä
 - yhteistyö eri sosiaali- ja terveystalveluiden välillä sekä
 - muiden toimialojen kanssa
- Voidaan laatia sote-yhteinen palvelutarpeen arvio, asiakassuunnitelma ja asiakaskertomusmerkinnät ja muita tarpeellisia yhteisiä asiakirjoja
 - Tallennetaan tarpeellisessa laajuudessa sekä potilas- että sosiaalihuollon asiakasrekisteriin
 - Huom! Yhteisten asiakirjojen sääntelyä tarkoitus kehittää edelleen asiakastietolain kehittämisen seuraavissa vaiheissa

Tiedonsaantioikeudet ja tietojen luovutus (8 luku)

- Tiedonsaantioikeuksia koskevat kokonaisuudet
 - Toisen puolesta asiointi ja asiakastietojen luovuttaminen asiakkaan lailliselle edustajalle, lähiomaiselle tai muulle läheiselle
 - Tiedonsaantioikeus ja asiakastietojen luovuttaminen sosiaali- ja terveydenhuollossa
 - Tietojen luovuttaminen muille viranomaisille
 - Viranomaisen tiedonsaantioikeus

Tiedonsaantioikeus sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisessä palvelussa (53.1 §)

- Sosiaali- terveydenhuollon yhteisen palvelun toteuttamiseen sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteessä osallistuvilla henkilöillä on oikeus saada ja käyttää palvelun toteuttamisen kannalta välttämättömiä asiakastietoja
 - Esim. kotihoidossa tai asumispalvelussa sekä sosiaali- että terveydenhuollon ammattihenkilöillä oikeus käyttää potilastietoja ja sosiaalihuollon asiakastietoja käyttöoikeuksien mukaisessa laajuudessa
 - Käyttöoikeuksista säädetään tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella
 - Asetuksen valmistelu meneillään, tulossa uudelle lausuntokierrokselle

Tiedonsaantioikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä (53 §, 2-5 momentit)

- Tiedonsaantioikeus asiakastietoihin sosiaali- ja terveyshuollon eri palveluiden välillä
 - Terveyspalveluissa oikeus saada ja käyttää sosiaalihuollon palveluissa kirjattuja sosiaalihuollon asiakastietoja ja sosiaalipalveluissa oikeus saada ja käyttää terveyspalveluissa kirjattuja potilastietoja
 - Edellytyksenä asiakkaan antama luovutuslupa, jossa asiakas yksilöi mitä tietoja lupa koskee
 - Luovutuslupaa ei edellytetä, jos asiakas ei ole kykenevä muistisairauden, mielenterveyden häiriön, kehitysvammaisuuden tai vastaavan syyn takia päättämään sen antamisesta
 - Lisäksi sosiaalihuollon viranomaisen oikeus saada sosiaalihuollon asiakassuhteeseen olennaisesti vaikuttavat, välttämättömät tiedot ja selvitykset sosiaalihuollon tarpeen arvioimiseksi, sosiaalihuollon järjestämiseksi ja siihen liittyvien toimenpiteiden toteuttamiseksi ja annettujen tietojen tarkistamista varten
- Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säädetään käyttöoikeuksista myös sosiaali- ja terveydenhuollon välillä luovutettuihin tietoihin

Palvelunantajien välinen tiedonsaantioikeus ja luovutuslupa (54 ja 55 §)

- Terveydenhuollon palvelunantajilla tiedonsaantioikeus muiden palvelunantajien potilastietoihin
- Sosiaalihuollon palvelunantajilla tiedonsaantioikeus muiden palvelunantajien sosiaalihuollon asiakastietoihin
- Tiedonsaantioikeuden peruste yhdenmukaistettu koskemaan kaikkia luovutustapoja
 - Tiedonsaantioikeus perustuu lakiin - edellytyksenä on asiakkaan antama luovutuslupa, jonka laajuutta voi rajoittaa kieltojen avulla
 - Luovutuslupa koskee muitakin kuin Kanta-palvelun kautta tehtäviä luovutuksia, esim. luovutus toiselle hyvinvointialueelle, kun kyse tiedoista joita ei vielä tallennettu Kanta-palveluun

Palvelunantajien välinen tiedonsaantioikeus erityistilanteissa ilman luovutuslupaa (54-55 §)

- Tiedonsaantioikeus ei edellytä luovutuslupaa, jos asiakas ei voi muistisairauden, mielenterveyden häiriön, kehitysvammaisuuden, tajuttomuuden tai vastaavan syyn takia päättää luovutusluvan antamisesta eikä ole laillista edustajaa
- Lisäksi sosiaalihuollon viranomaisella on oikeus saada muilta sosiaalihuollon palvelunantajilta sosiaalihuollon asiakassuhteeseen olennaisesti vaikuttavat tiedot ja selvitykset, jotka viranomaiselle laissa säädetyn tehtävän vuoksi ovat välttämättömiä asiakkaan sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi, sosiaalihuollon järjestämiseksi ja siihen liittyvien toimenpiteiden toteuttamiseksi sekä palvelunantajalle annettujen tietojen tarkistamista varten.

Tietojen luovuttaminen ilman asiakkaan lupaa erityistilanteissa (54 ja 56 §)

- Terveystieteiden tutkimuksen potilastietojen luovuttaminen palvelunantajan omasta aloitteesta terveyspalvelun järjestämiseksi tai toteuttamiseksi (54 §)
 - Jos potilaalla ei ole muistisairaudesta, mielenterveyden häiriön, kehitysvammaisuuden tai vastaavan syyn takia edellytyksiä arvioida annettavan luovutuslupaan merkitystä eikä hänellä ole laillista edustajaa taikka jos luovutuslupaa ei voida saada potilaan tajuttomuuden tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi.
- Sosiaalihuollon asiakastietojen luovuttaminen hoidon ja huollon turvaamiseksi (56 §)
 - Jos luovutuslupaa ei voi saada tai jos asiakas kieltää tiedon luovuttamisen, salassapitovelvoitteen estämättä saa luovuttaa välttämättömät tiedot asiakkaan hoidon, huollon tai koulutuksen tarpeen selvittämiseksi, järjestämiseksi tai toteuttamiseksi tai toimeentulon edellytysten turvaamiseksi
 - Edellytykset samat kuin asiakaslaissa, kuten lapsen etu tai ettei asiakkaalla ole edellytyksiä arvioida asian merkitystä

Viranomaisen tiedonsaantioikeus (64 §)

- Sosiaalihuollon viranomaisen oikeus saada pyynnöstä tiedot ja selvitykset, jotka ovat välttämättömiä asiakkaan sosiaalihuollon tarpeen selvittämiseksi, järjestämiseksi ja toimenpiteiden toteuttamiseksi sekä tietojen tarkistamista varten:
 - Valtion ja kunnan viranomaiselta, muulta julkisoikeudelliselta yhteisöltä, Kelalta, Eläketurvakeskukselta, eläkesäätiöltä ja muulta eläkelaitokselta, vakuutuslaitokselta ja koulutuksen järjestäjältä, rahalaitokselta
 - Huom! Tiedonsaantioikeus terveydenhuollosta 53 § ja muilta sosiaalihuollon palvelunantajilta 55 §
- Sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaisella oikeus saada tietoja veroviranomaiselta ja Kelalta maksun määräämistä ja tietojen tarkistamista varten

Sosiaalihuollon liittyminen Kanta-palveluihin (67 § ja 102 §)

- Julkisilla ja julkisen lukuun toimivilla sosiaalihuollon palvelunantajilla velvollisuus liittyä Kanta-palveluihin viimeistään 1.9.2024, yksityisillä 1.1.2026
 - Kuitenkin jos palvelunantajan tallentamien asiakirjojen tallentamisvelvoitteen määräaika on näiden ajankohtien jälkeen, liittyminen vasta viimeistään silloin, kun tallentamisvelvoite alkaa
- Parhailtaan valmistelussa lakimuutos, jossa liittymisvelvoitteen ja eräiden tallennusvelvoitteiden määräaika on tarkoitus hiukan siirtää johtuen hyvinvointialueiden tietojärjestelmähankintojen tilanteesta
 - Pyritään välttämään turhia kustannuksia ja toteutuksia käytöstä poistuviin järjestelmiin
 - HE-luonnos lausuntokierroksella 2.2.2024 asti, eduskuntaan maaliskuussa 2024

Sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen tallentaminen Kanta-palveluihin (102 §)

- Sosiaalihuollon asiakasasiakirjojen tallentaminen Kanta-palveluihin
 - lastensuojelun palvelutehtävässä ja koulukuraattorin palvelussa syntyvät asiakirjat viimeistään 1.3.2025;
 - vammaispalvelujen palvelutehtävässä syntyvät asiakasasiakirjat viimeistään 1.9.2025;
 - päihdehuollon palvelutehtävässä syntyvät asiakasasiakirjat viimeistään 1.3.2026;
 - perheoikeudellisten palvelujen palvelutehtävässä syntyvät asiakasasiakirjat viimeistään 1.9.2026; sekä
 - kaikissa palvelutehtävissä syntyvät video- ja äänitallenteet viimeistään 1.10.2029.

Kiitos!